

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан
юридичного факультету
Сергій БАНАХ
2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної
роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор навчально-наукового інституту
новітніх освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ
2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни "ПРАВО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ"

ступінь вищої освіти – бакалавр
галузь знань: 08 Право
спеціальність: 081 Право
освітньо-професійна програма: "Право"

Кафедра цивільного права і процесу

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції	Практ.	ІРС	Тренінг	Самост. робота студ.	Разом	Екзамен, Залік
Денна	3	6	32	14	3	6	35	90	Екзамен, 6
Заочна	3	5,6	8	4	-	-	78	90	Екзамен, 6

Тернопіль – ЗУНУ
2024

30.08.2024 р.

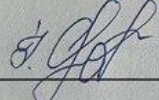
Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалавра галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право, затвердженої Вченою Радою ЗУНУ (протокол № 9 від 15.06.2022 р.)

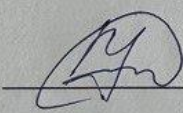
Робочу програму склала доцент кафедри, к.е.н., доцент Ольга ЗИГРІЙ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри цивільного права і процесу, протокол № 1 від «27» серпня 2024 р.

Завідувач кафедри д.ю.н., професор Ірина ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 081 Право, протокол № 2 від «30» серпня 2024 р.

Голова групи
забезпечення спеціальності Ірина ЛУКАСЕВИЧ-КРУТНИК

Гарант ОП Наталія ЧУДИК

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»**

1. Опис дисципліни «Право природокористування»

Дисципліна – Право природокористування	Галузь знань, спеціальність, вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань: 08 Право	Статус дисципліни – нормативна Цикл загальної підготовки Мова навчання - українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність: 081 Право	Рік підготовки <i>Денна – 3</i> <i>Заочна - 3</i> Семестр <i>Денна – 6</i> <i>Заочна – 5,6</i>
Кількість змістових модулів – 2	Ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 32 год.</i> <i>Заочна - 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 14 год.</i> <i>Заочна - 4 год.</i>
Загальна кількість годин –90 год.		Самостійна робота: <i>Денна – 35 год. Заочна - 78 год.</i> Тренінг: <i>Денна - 6 год.</i> Індивідуальна робота – 3 год.
Тижневих годин – 6 год, з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. МЕТА Й ЗАВДАННЯ дисципліни “Право природокористування”

2.1. Мета вивчення дисципліни оволодіння знаннями щодо вивчення законодавства у галузі природокористування, охорони та відтворення земельних ресурсів, формування навиків його застосування на практиці, вироблення у слухачів нового якісного стану екологічного мислення, формування культури особистості, яка проявляється в її еколого-правовій свідомості, мисленні, поведінці та практичній діяльності.

2.2. Завдання вивчення дисципліни. Ознайомитися із змістом правових інститутів земельного права, об'єктивними закономірностями їх становлення і розвитку; глибоко засвоїти правові категорії, передбачені законодавством природокористування; прищепити студентам уміння працювати з нормативно-правовими актами; набути навички практичного використання норм сучасного законодавства стосовно до конкретних ситуацій; залучити студентів до активного обговорення теоретичних питань, навчити формулювати і чітко викладати свою думку, виявляти самостійність і творчий підхід до вирішення життєвих ситуацій; ознайомити студентів із судовою практикою, роботою інших органів, що застосовують норми права природокористування.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Прагнення до збереження навколишнього середовища.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Міжнародне публічне право», «Цивільне право (Загальна частина)»

2.5. Результати навчання.

Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності.

Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ „ПРАВО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ”

Змістовий модуль 1. Загальні положення права природокористування

Тема 1. Право природокористування в правовій системі України. Джерела права

Загальна характеристика права природокористування, його принципи та зміст. Види природокористування. Класифікація природокористування.

Поняття і класифікація джерел за юридичною силою. Конституційні основи права природокористування. Конституція України, Земельний кодекс України, закони, підзаконні нормативно-правові акти (постанови Верховної Ради України, укази і розпорядження Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, розпорядження міністерств та інших центральних органів виконавчої влади) як джерела права природокористування. Юридична природа локальних нормативних актів місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування. Міжнародно-правові акти як джерела права природокористування. Судові прецеденти та правові звичаї в праві природокористування України.

Література: [1-5, 17-23, 52-61].

Тема 2. Управління у галузі природокористування

Поняття та зміст управління в галузі екології. Принципи державного управління в галузі природокористування. Методи державного управління у галузі природокористування. Функції державного управління в галузі природокористування. Участь України в системі міжнародного природоохоронного співробітництва.

Система і компетенція органів управління природокористуванням в Україні. Органи загального державного управління та місцевого самоврядування в галузі природокористування. Органи державного управління природокористуванням спеціальної компетенції. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Державні агентства, державні служби й державні інспекції як центральні органи державної виконавчої влади в галузі природокористування. Місцеві органи державної виконавчої влади в галузі природокористування. Компетенція органів місцевого самоврядування в галузі природокористування. Правові питання участі громадськості в управлінні природокористуванням. Правові засади ведення державних природо ресурсних кадастрів, Червоної і Зеленої книг України.

Література: [1-5, 7,10].

Тема 3. Право екологічної безпеки

Теоретичні основи права екологічної безпеки. Джерела права екологічної безпеки. Організаційно-правові засади регулювання екологічної безпеки. Функціонально-правові засоби в системі регулювання екологічної безпеки. Правове забезпечення ризику в галузі екологічних правовідносин. Поняття надзвичайних екологічних ситуацій. Їх ознаки та класифікація.

Поняття та правовий режим зон НЕС. Правові заходи щодо забезпечення захисту населення та територій, запобігання та ліквідації наслідків НЕС.

Юридична відповідальність за порушення законодавства про забезпечення екологічної безпеки.

Література: [1-5,58].

Тема 4. Право власності на природні ресурси

Правові форми права власності. Права та обов'язки власників природних об'єктів.

Суб'єкти та об'єкти права власності на природні ресурси. Підстави виникнення права власності на земельні ділянки.

Приватна природа права власності на природні ресурси фізичних та юридичних осіб. Обмеження, пов'язані з виникненням права приватної власності.

Право комунальної власності на природні об'єкти. Державні природні ресурси як основні джерело виникнення комунальної власності на природній об'єкт. Територіальні громади як суб'єкти права комунальної власності. Права територіальних громад на володіння, користування і розпорядження майновими об'єктами. Правомочності територіальних громад.

Право державної власності на землю. Суб'єкти і об'єкти права державної власності на природні ресурси. Охорона права власності.

Зміст права власності. Підстави виникнення та припинення права власності на природні ресурси.

Література: [1-5, 7-15].

Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів

Тема 5. Особливості правового режиму використання земель окремих категорій.

Поняття земельного фонду України. Склад та цільове призначення земель України.

Поділ земель на категорії та його критерії.

Правовий режим земель сільськогосподарського призначення. Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення. Правове забезпечення пріоритетності земель сільськогосподарського призначення. Суб'єкти права сільськогосподарського землекористування та загальна характеристика їх правового статусу. Відшкодування шкоди та втрат сільськогосподарського виробництва.

Правовий режим земель у межах населених пунктів. Особливості правового режиму земель у межах населених пунктів. Особливості використання земель загального користування в населених пунктах. Порядок використання земель у межах населених пунктів для різних видів забудови та інших потреб. Використання земель громадянами у межах населених пунктів. Особливості права власності на землю та права землекористування у межах населених пунктів.

Правовий режим земель, що особливо охороняються. Землі оздоровчого призначення та їх використання. Визначення, склад та використання земель рекреаційного призначення.

Правовий режим земель лісогосподарського призначення. Правові форми охорони земель лісогосподарського призначення.

Правовий режим земель водного фонду. Правові форми використання земель водного фонду. Обмеження права користування землями водного фонду.

Правовий режим земель промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Література: [1-5, 17-23, 52-61].

Тема 6. Обмеження прав на землю.

Поняття та види інших речових прав. Речові права, зобов'язальні права.

Право постійного, орендного і концесійного землекористування. Право постійного користування земельною ділянкою. Умови і порядок надання земельних ділянок юридичним особам у постійне користування та в оренду. Право оренди земельної ділянки. Спільні і відмінні риси. Об'єкти і суб'єкти права постійного, орендного і концесійного землекористування. Основні види оренди землі. Особливості оренди для різних категорій земель. Правове регулювання оренди земель сільськогосподарського та іншого призначення. Договір оренди земельної ділянки. Права та обов'язки користувачів.

Право земельного сервітуту. Добросусідство. Право довічного успадкованого володіння земельною ділянкою право постійного (безстрокового) користування земельною ділянкою. Право обмеженого користування чужою земельною ділянкою (сервітут).

Поняття емфітевзису та суперфіції. Література: [1-5, 17-23, 52-61].

Тема 7. Порядок набуття, реалізації та припинення прав на землю.

Основні підстави й умови набуття права на землю громадянами та юридичними особами. Особливості набуття прав на землю територіальними громадами і державою. Продаж земельних

ділянок на підставі цивільно-правових договорів. Продаж земельних ділянок на конкурсных засадах.

Умови і порядок придбання і передачі земельних ділянок громадянам. Виникнення та посвідчення прав на земельну ділянку. Припинення прав на землю. Відповідальність за порушення земельного законодавства.

Література: [1-3, 24-28].

Тема 8. Правова охорона та використання земель та надр.

Відтворення та підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісогосподарського призначення, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення. Особливості охорони земель від забруднення небезпечними речовинами.

Поняття та загальна характеристика права користування надрами. Види права користування надрами, їх класифікація. Суб'єкти та об'єкти права надрокористування. Види користування надрами: постійне і тимчасове. Гірничий відвід. Підстави виникнення, зміни та припинення права користування надрами. Особливості плати за використання надр. Особливості використання корисних копалин континентального шельфу та виключної морської економічної зони. Права та обов'язки користувачів надр. Захист прав надрокористувачів. Охорона ділянок надр, що становлять особливу наукову або культурну цінність.

Відповідальність за порушення законодавства про надра. Література: [1-3, 24-28].

Тема 9. Правова охорона та використання вод.

Загальна характеристика права користування водними об'єктами його поняття, принципи, об'єкти, суб'єкти тощо. Види права водокористування: тимчасове і постійне, відокремлене і сумісне, загальне і спеціальне, цільові види водокористування. Підстави і порядок виникнення права водокористування. Право користування водними об'єктами на умовах оренди. Права та обов'язки водокористувачів. Правові заходи охорони вод. Підстави і порядок припинення права водокористування. Спори з питань використання та охорони вод і відтворення водних ресурсів: поняття, види, система органів, які їх вирішують.

Відповідальність за порушення законодавства про використання і охорону вод та відтворення водних ресурсів.

Література: [5, 10, 34, 60-68].

Тема 10. Правова охорона атмосферного повітря.

Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони. Організаційно-правові заходи щодо охорони атмосферного повітря. Поняття правової охорони атмосферного повітря. Правове регулювання охорони атмосферного повітря. Закону України «Про охорону атмосферного повітря», Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Управління і контроль у галузі охорони атмосферного повітря. Юридична відповідальність за порушення атмосферного охоронного законодавства. Нормативи екологічної безпеки атмосферного повітря. Заходи щодо охорони атмосферного повітря. Контроль у галузі охорони атмосферного повітря: державний та виробничий контроль. Заходи забезпечення охорони атмосферного повітря.

Відповідальність за порушення охорони атмосферного повітря: цивільна, дисциплінарна, адміністративна, кримінальна.

Література: [12, 16, 49, 50-60].

Тема 11. Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів

Ліс як об'єкт правового регулювання використання. Поняття лісового фонду України та лісових ресурсів. Поняття, предмет, принципи і система лісового права. Джерела лісового права. Лісовий кодекс України. Особливості державного управління у сфері лісових відносин. Особливості, функції та види управління в галузі використання лісів. Загальний державний, спеціальний і громадський контроль за використанням лісів. Право власності на ліс. Захист

права власності на ліс. Право лісокористування: поняття, суб'єкти. Види лісокористування, класифікація за підставами виникнення, за цільовим призначенням, за правовою формою. Особливості постійного і тимчасового лісокористування. Лісові сервітути. Права і обов'язки лісокористувачів. Правове регулювання заготівлі деревини, живиці, другорядних лісових матеріалів. Право побічного лісокористування. Підстави припинення права на спеціальне використання лісових ресурсів та земельних ділянок лісового фонду.

Відповідальність за порушення лісового законодавства: види, підстави і порядок притягнення.

Література: [1-3, 24-28,56].

Тема 12. Правовий режим використання рослинного та тваринного світу

Рослинний світ як об'єкт правового регулювання. Види природних рослинних ресурсів. Природні рослинні ресурси загальнодержавного і місцевого значення. Закон України «Про рослинний світ». Червона книга України. Зелена книга України. Підзаконні нормативно-правові акти у сфері використання рослинного світу. Державне регулювання режиму рослинного світу. Правові форми та види використання природних рослинних ресурсів. Загальне та спеціальне використання об'єктів рослинного світу. Права й обов'язки користувачів об'єктами рослинного світу.

Тваринний світ як об'єкт права власності та права користування. Об'єкти тваринного світу. Загальна характеристика законодавства про тваринний світ. Закон України «Про тваринний світ». Закон України «Про Червону книгу України». Право власності на тваринний світ. Суб'єкти та об'єкти права власності на тваринний світ. Право користування об'єктами тваринного світу, форми та види. Зміст права використання тваринного світу. Права і обов'язки користувачів. Підстави та умови припинення права використання тваринного світу.

Юридична відповідальність за правопорушення у сфері використання об'єктів рослинного та тваринного світу.

Література: [1-3, 24-28].

4. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ З ДИСЦИПЛІНИ “ПРАВО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ”

(денна форма навчання)

Назва теми	Кількість годин					
	Лекції	Практичні	Тренінг	Індивід. робота	Самост. робота	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Загальні положення права природокористування						
Тема 1. Право природокористування в правовій системі України	2	2	1	1	2	усне опитування, тестування
Тема 2. Управління у галузі природокористування	2		3		усне опитування, тестування	
Тема 3. Право екологічної безпеки	2		1		3	усне опитування, тестування
Тема 4. Право власності на природні ресурси	4		2		3	усне опитування, кейси
Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів						
Тема 5. Особливості правового режиму використання земель окремих категорій.	4	2	2	1	3	кейси, тестування
Тема 6. Обмеження прав на землю.	4	2			3	усне опитування, тестування
Тема 7. Порядок набуття, реалізації та припинення прав на землю.	4	2			3	кейси, усне опитування, тестування
Тема 8. Правовий режим охорони та використання надр	2	2			2	1
Тема 9. Правоохорона та використання вод.	2		3	кейси, тестування		
Тема 10. Правова охорона атмосферного повітря	2		3	кейси, тестування		
Тема 11. Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів	2		2	3		
Тема 12. Правовий режим використання рослинного та тваринного світу	2				3	усне опитування, кейси
Всього	32	14	6	3	35	

Заочна форма навчання

Назва теми	Кількість годин		
	Лекції	Практичні	Самост. робота
Змістовий модуль 1. Загальні положення права природокористування			
Тема 1. Правоприродокористування в правовій системі України	2	2	6
Тема 2. Управління у галузі природокористування			6
Тема 3. Право екологічної безпеки	6		
Тема 4. Право власності на землю	2		6
Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів			
Тема 5. Особливості правового режиму використання земель окремих категорій	2	2	7
Тема 6. Обмеження прав на землю.			7
Тема 7. Порядок набуття, реалізації та припинення прав на землю			7
Тема 8. Правовий режим охорони та використання надр	2		5
Тема 9. Правова охорона та використання вод			5
Тема 10. Правова охорона атмосферного повітря			5
Тема 11. Правове регулювання використання відтворення, захисту й охорони лісів			5
Тема 12. Правовий режим використання рослинного та тваринного світу		5	
Всього	8	4	78

5. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль 1. Загальні положення права природокористування

Практичне заняття № 1

Тема 1. Право природокористування в правовій системі України. Джерела права Мета:

знати: загальні положення права природокористування як галузі права; система джерел права природокористування; сутність, структуру та види; *уміти:* виявляти співвідношення та взаємозв'язок права природокористування із суміжними галузями права (конституційним, адміністративним, цивільним та екологічним).

1. Загальна характеристика права природокористування, його принципи та зміст.
2. Види природокористування.
3. Загальне та спеціальне природокористування.
4. Екологічні права та обов'язки громадян.
5. Джерела прав природокористування. Література: [1, 10, 68].

Тема 2. Управління у галузі природокористування

Мета: *знати:* поняття та зміст управління в галузі природокористування. Принципи державного управління в галузі природокористування. Методи та функції державного управління в галузі природокористування.

1. Система органів державного управління, їх повноваження та функції у сфері використання та охорони природних ресурсів.
2. Правова основа землеустрою.
3. Кадастр природних ресурсів.
4. Використання, відтворення, охорона та контроль з природними ресурсами. Література: [1, 4, 16-20, 45, 53, 64, 68].

Тема 3. Право екологічної безпеки

Мета: *знати:* сутність і структуру екологічної безпеки, джерела права екологічної безпеки.

усвідомлювати організаційно-правові засади регулювання екологічної безпеки.

1. Теоретичні основи права екологічної безпеки. Джерела права екологічної безпеки.
2. Організаційно-правові засади регулювання екологічної безпеки.
3. Функціонально-правові засоби в системі регулювання екологічної безпеки.
4. Юридична відповідальність за порушення законодавства про забезпечення екологічної безпеки.

Література: [1, 4, 16-20, 58].

Практичне заняття № 2

Тема 4. Право власності на природні ресурси

Мета: знати: сутність і структуру правовідносин власності на природні ресурси; правове регулювання відносин приватної, комунальної та державної власності на природні ресурси; особливості правового регулювання відносин спільної власності на природні ресурси; **уміти:** реалізовувати на практиці права власників природні ресурси і дотримуватися покладених на них обов'язків.

1. Поняття та основні ознаки права власності на природні ресурси:
2. Форми права власності на природні ресурси та зміст права власності.
3. Підстави для виникнення відносин права власності на природні ресурси.
4. Об'єкти та суб'єкти права власності на природні ресурси. Право власності на природні ресурси іноземних громадян, іноземних юридичних осіб та іноземних держав.
5. Припинення права власності на природні ресурси. Література: [3, 14, 27, 56].

Змістовий модуль 2. Правове регулювання використання природних ресурсів

Практичне заняття № 3

Тема 5. Особливості правового режиму використання земель окремих категорій. Мета: знати: процедуру безоплатної приватизації земельних ділянок громадянами; специфіку цивільно-правових договорів щодо земельних ділянок; процедуру продажу земельних ділянок на земельних торгах; підстави припинення права власності на землю; систему органів, що вирішують земельні спори; **уміти:** подавати клопотання про безоплатну приватизацію земельної ділянки; укладати договори купівлі-продажу, міни та дарування земельної ділянки.

1. Поняття земельного фонду України. Склад та цільове призначення земель України.
2. Правовий режим земель сільськогосподарського призначення.
3. Правовий режим земель у межах населених пунктів.
4. Правовий режим земель, що особливо охороняються.
5. Правовий режим земель лісогосподарського призначення.
6. Правовий режим земель водного фонду.
7. Правовий режим земель промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.

Література: [16-20, 45, 50-59].

Практичне заняття № 4

Тема 6. Обмеження прав на землю.

Мета: знати: сутність та юридичну природу обмежень прав на землю; обмеження прав на землю, зумовлені встановленням земельного сервітуту; обмеження прав власника земельної ділянки в інтересах його сусідів (добросусідство), в інтересах третіх осіб та в суспільних інтересах, **уміти:** укладати договір про встановлення земельного сервітуту; свідомо дотримуватися правил добросусідства та інших обмежень прав на землю під час використання земельної ділянки.

1. Характеристика основних форм користування землею.
 - 1.1. Право постійного землекористування.
 - 1.2. Право орендного землекористування.
 - 1.3. Право концесійного користування.
2. Земельний сервітут як форма обмеження прав на землю.

3. Право добросусідства.
4. Емфітевзис та суперфіцій. Література: [21, 34, 56-58, 65].

Практичне заняття № 5

Тема 7. Порядок набуття, реалізації та припинення прав на землю.

Мета: здійснити аналіз чинного законодавства України у сфері регулювання окремих видів сільськогосподарської діяльності.

1. Основні підстави й умови набуття права на землю громадянами та юридичними особами.
2. Особливості набуття прав на землю територіальними громадами і державою.
3. Продаж земельних ділянок на підставі цивільно-правових договорів.
4. Припинення прав на землю. Розгляд спорів. Література: [5-10, 24-28, 52-67].

Тема 8. Правовий режим охорони та використання надр

Мета: знати основні види корисних копалин та вміти визначити критерії їх розмежування, знати сутність державного контролю і нагляду за роботою з надрами. Знати види юридичної відповідальності щодо порушень законодавства про надра.

1. Державний фонд надр як об'єкт правової охорони та використання: співвідношення між державним фондом надр і державним фондом родовищ корисних копалин.
2. Види корисних копалин та критерії їх розмежування за значенням на загальнодержавні та місцеві; державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин.
3. Основні види користування надрами: види загального надрокористування; законодавчі вимоги до спеціального надрокористування та спец надрокористувачів.
4. Законодавчі вимоги щодо охорони надр та їх зміст: запобігання забудові площ залягання корисних копалин; запобігання забрудненню надр.
5. Державний контроль і нагляд за веденням робіт стосовно геологічного вивчення надр, їх використання та охорони.
6. Юридична відповідальність за порушення законодавства про надра: дисциплінарна, цивільно-правова, адміністративна і кримінальна.
Література: [5-10, 24-28, 52-57].

Практичне заняття № 6

Тема 9. Правова охорона та використання вод

Мета: знати види права водокористування: тимчасове і постійне, відокремлене і сумісне, загальне і спеціальне, цільові види водокористування; підстави і порядок виникнення права водокористування.

1. Води як об'єкт охорони та використання.
2. Водне законодавство України.
3. Види та порядок водокористування.
4. Державне управління і контроль у сфері використання та охорони водних ресурсів.
5. Юридична відповідальність за порушення водного законодавства.
Література: [5-10, 24-28, 42-57]

Тема 10. Правова охорона атмосферного повітря

Мета: знати основні поняття правової охорони атмосферного повітря; правове регулювання охорони атмосферного повітря.

1. Атмосферне повітря як об'єкт правової охорони.
2. Правове регулювання охорони атмосферного повітря.
3. Управління і контроль у галузі охорони атмосферного повітря.
4. Юридична відповідальність за порушення атмосферного охоронного законодавства.
Література: [5-10, 24-28, 42-47].

Практичне заняття № 7

Тема 11. Правове регулювання використання, відтворення, захисту й охорони лісів Мета:

поглиблено проаналізувати правове забезпечення лісового господарства, вимагати від студентів висвітлити важливі питання.

1. *Склад лісового фонду. Категорії лісів та їх правовий режим (ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення; рекреаційно-оздоровчі ліси; захисні ліси; експлуатаційні ліси)*
2. *Право користування лісами та види лісокористування. Лісовий сервітут.*
3. *Правові заходи охорони лісів та відтворення лісів.*
4. *Юридична відповідальність за порушення лісового законодавства. Література: [5-10, 24-28, 56]*

Тема 12. Правовий режим використання рослинного та тваринного світу Мета:

визначити поняття і значення правового режиму використання рослинного та тваринного світу; знати законодавство про рослинний і тваринний світ

1. *Законодавство про рослинний і тваринний світ. Правове регулювання ведення Червоної книги України.*
 2. *Поняття та форми права власності на об'єкти рослинного та тваринного світу.*
 3. *Загальне та спеціальне використання об'єктів рослинного світу.*
 4. *Правова охорона рослинного та тваринного світу.*
 5. *Юридична відповідальність за правопорушення законодавства у сфері використання об'єктів рослинного та тваринного світу.*
- Література: [5-10, 24-28, 58].

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота є основним способом засвоєння студентами навчального матеріалу в поза аудиторний час без участі викладача. Обсяг і зміст самостійної роботи визначається робочою програмою та робочих планах у межах установленого обсягу годин із навчальної дисципліни, методичними вказівками викладача.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів: конспектами лекцій викладача, підручниками, навчальними та методичними посібниками, монографічною літературою і періодикою та засобами самоконтролю - РЕФЕРАТ та його ДОПОВІДЬ з ПРЕЗЕНТАЦІЮ з тематики:

1. Історія земельного права України.
2. Земельний обіг в Україні.
3. Правова охорона земель.
4. Правові форми управління земельними ресурсами.
5. Поняття і зміст державного земельного кадастру.
6. Методика грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення.
7. Правовий режим земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення.
8. Правовий режим земель оздоровчого призначення.
9. Особливості правового режиму земель вільних економічних зон.
10. Правове регулювання землеустрою.
11. Особливості юридичної відповідальності за порушення земельного законодавства.
12. Адміністративно-правові та цивільно-правові форми набуття права власності на землю. Норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам.
13. Права на землю в Україні іноземців, осіб без громадянства, іноземних юридичних осіб і іноземних держав.
14. Зміст угод про перехід права власності на земельні ділянки.
15. Суспільні відносини, які регулюються Земельним кодексом України.
16. Держава як особливий суб'єкт права власності на землю.
17. Правове регулювання земельної реформи.

18. Реструктуризація як основний механізм перетворення сільськогосподарських підприємств у ринкові структури.
19. Форми власності на землю, визначені законодавством України.
20. Суб'єктний склад земельних правовідносин.
21. Право земельного сервітуту.
22. Поняття добросусідства.
23. Набуття і реалізація права на землю.
24. Права і обов'язки власників земельних ділянок.

Обираючи тему реферату, здобувач повинен узгодити її з викладачем.

Модуль «Самостійна робота» визначається як середнє арифметичне з оцінок отриманих при виконанні поставлених завдань.

7. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ

Тренінг (англ. *training*) – це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі. Тренування (від англ. to train - виховувати, навчати) - комплекс вправ для тренування в чому-небудь. Тренування - система підготовки організму людини з метою пристосування його до підвищених вимог і складних умов роботи й життя.

Порядок проведення тренінгу

1. **Вступна частина** проводиться з метою ознайомлення студентів з темою тренінгового заняття.
2. **Організаційна частина** полягає у створенні робочого настрою у колективі студентів, визначенні правил проведення тренінгового заняття. Можлива наявність роздаткового матеріалу у вигляді таблиць, бланків документів.
3. **Практична частина** реалізовується шляхом виконання завдань у групах студентів з певних проблемних питань теми тренінгового заняття.
4. **Підведення підсумків.** Обговорюється результати виконаних завдань у групах. Обмін думками з питань, які виносились на тренінгові заняття.

Тематика тренінгу

1. Юридичні форми захисту права власності на землю.
2. Підстави зміни та припинення права землекористування.
3. Судова практика вирішення земельних спорів.

На тренінгу здобувачі обирають завдання із запропонованої таблиці, де Е – розробити ЕСЕ, С – ситуаційні завдання із висловленням власної думки, Т – тестові завдання.

ЕСЕ - це розгорнута, але водночас стисла і містка відповідь; аргументована і логічно вибудована особиста позицію здобувача, яка сформована за результати ознайомлення з самостійно знайденими джерелами, що підтримують цю позицію. Виконання есе направлене на здобувача-юриста, який надає професійну юридичну допомогу чи послуги, чи то фізичним, чи то юридичним особам.

Для виконання есе пропонується розділити текст на смислові блоки, виділити опорні слова, скласти план есе і відповідно до плану записати основні тези, висловити свою думку щодо даної проблеми. Обсяг есе – 3-5 сторінок.

Есе оцінюється за такими критеріями:

Релевантність - повинно відповідати на одне або більше питань в контексті теми. Якщо есе буде присвячено філософському змісту певного поняття і, наприклад, його співвідношенню з поняттями моралі та моральності, то есе отримає низький бал за даним критерієм.

Логічність - єдиний і логічно зв'язний текст. Якщо у роботі буде міститися набір розрізнених і погано обґрунтованих тверджень, то оцінюється як низький бал за даним критерієм.

Самостійне дослідження - необхідно самостійно знайти джерела, ознайомитися з ними та використовувати їх на підтвердження своєї позиції або в якості ілюстрації до неї. Ці джерела можуть бути різними і не тільки україномовними. При цитуванні будь-якого джерела необхідне коректне посилання на нього у вигляді виноски.

СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ оцінюються із надання чітких конкретних відповідей та із посиланням на статті закону.

Модуль «Тренінг» вкінці визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих під час тренінгу.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У навчальному процесі використовуються: лекції, практичні та індивідуальні заняття, групова робота, комунікативні техніки, реферування, а також методи опитування, тестування, ділові ігри тощо.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- поточне опитування;
- модульний контроль;
- проведення тренінгів;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- презентування самостійної роботи;
- інші види індивідуальних та групових завдань;
- екзамен.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Право природокористування» визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20%	20%	5%	15%	40%
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінг	Самостійна робота	Екзамен
				1. Тестові завдання (10 тестів по 2 б) = 20 б. 2. Теоретичне запитання = 30 б. 3. Практичне завдання = 50 б.

МОДУЛЬ 1. Оцінка за «поточне оцінювання» визначається як середнє арифметичне з оцінок, отриманих на кожному практичному занятті. Пропуски занять відпрацьовуються у години проведення консультацій. Невідпрацьовані заняття оцінюються в «0».

«Модульний контроль» проводиться з урахуванням усіх тем дисципліни. Включає виконання письмової роботи.

Здобувачам, які навчаються за індивідуальним графіком, відпрацювання відбуваються у години консультацій у системі Moodle.

МОДУЛЬ 2. Визначається як середнє арифметичне з виконаних завдань.

МОДУЛЬ 3. Оцінка за завдання самостійної роботи.

МОДУЛЬ 4. Екзамен оцінюється комплексно за тестові завдання, теоретичне запитання та практичне завдання.

Шкала оцінювання:

За шкалою ЗУНУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75–84		C (добре)
65–74	задовільно	D (задовільно)
60–64		E (достатньо)
35–59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1–34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

10. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ПРАВО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ»

№п/п	Найменування	№ теми
1.	Мультимедійний проектор	1-12
2.	Система <i>moodle.wuni.edu.ua</i>	1-12
3.	Кейсові завдання у системі <i>moodle</i>	1-12
4.	Використання Інтернет-ресурсів: 1. www.rada.gov.ua – Офіційний сайт Верховної Ради України. 2. www.kmu.gov.ua – Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. 3. www.minjust.gov.ua – Офіційний сайт Міністерства юстиції України. 4. www.court.gov.ua – Офіційний портал Судової влади України. 5. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.	1-12

**РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА
НОРМАТИВНА**

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. (в ред. від 04.03.2015 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
3. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. №41.
4. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
5. Земельний Кодекс України від 25.10.2001 р. (в ред. від 06.09.2014 р.). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
6. Лісовий Кодекс України від 21.01.1994 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

7. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. (в ред. від 04.03.2015 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
9. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 р. (в ред. від 05.03.2015 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради України. 2007. № 34. Ст. 445.
11. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. №41.
12. Про Державне агентство земельних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 08.04.2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
13. Про Державну екологічну інспекцію України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
14. Про Державне агентство водних ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. (із змінами, внесеними згідно з Указом Президента № 351/2013 від 27.06.2013). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
15. Про Державне агентство лісових ресурсів України: Положення. Затв. Указом Президента України від 13.04.2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
16. Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля, затверджене наказом України від 27.02.2002 р. // Офіційний вісник України. 2002. С. 265.
17. Положення про громадських мисливських інспекторів, затверджене наказом України від 01.03.2002 р. // Офіційний вісник України. 2002. № 13. С. 277.
18. Положення про громадських інспекторів рибоохорони, затверджене наказом України від 09.10.2002 р. // Офіційний вісник України. 2002. № 44. С. 296.
19. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
20. Про державний контроль за використанням і охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. ст. 350.
21. Про об'єднання громадян: Закон України від 21.12.2000 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
22. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 р. (в редакції від 23.03.2000.) // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 27.
23. Про порядок надання екологічної інформації: Положення. Затв. Наказом Мінприроди від 18.12.2003 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
24. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
25. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 30. Ст. 379.
26. Про екологічну експертизу: Закон України від 9 лютого 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 8.
27. Про екологічний аудит: Закон України від 24 червня 2004 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
28. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 50.
29. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13 липня 2000 р. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
30. Закон України „Про надзвичайний стан” від 26.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 37.
31. Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 13.
32. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18 січня 2001 р. [Електронний

ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

33. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Затверджено Постановою КМУ від 27.07.1995 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

34. Про природно-заповідний фонд: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 34.

35. Про виключну (морську) економічну зону: Закон України. // Відомості Верховної Ради України. 1995. № 21.

36. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

37. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 18.

38. Про Червону книгу України: Закон України від 07.02.2002 року № 3055-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 30. Ст. 201.

39. Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, схвалені постановою Верховної Ради України від 5 березня 1995 р. №88/98-ВР// Відомості Верховної Ради. 1996. №30. Ст. 141.

40. Закон України «Про державну експертизу землевпорядної документації» від 17.06.2004 № 1808-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 38 із змінами від 16.10.2012 року № 5462-VI / 5462-17.

41. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24 із змінами від 20.11.2012 року № 5498 VI/ 5498-17.

42. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 20 із змінами від 06.11.2012 року № 5477-VI.

43. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» Відомості Верховної Ради України (ВВР) 11.02.2010 року № 1878 –VI, (в редакції від 01.01.2013 року).

44. Гиренко І.В. Науково-практичний коментар до Земельного кодексу України: Професіонал. 2021. 804 с.

ЛІТЕРАТУРА

45. Краснова, Марія Василівна. Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. - К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. 191 с

46. Боднарчук О. Екологічне право [Текст] : навч. посіб. / Олег Григорович Боднарчук, Оксана Іванівна Боднарчук, Петро Романович Левчук. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 458 с.

47. Подолання екологічних ризиків та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій 2022: колективна монографія Полтава Львів: НУПП імені Юрія Кондратюка, НУ «Львівська політехніка» Дніпро: Середняк Т. К., 2022, 664 с

48. Земельне право : підручник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2021. 385 с.

49. Земельне право : підручник / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів : Навчально-науковий Інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 2021. 385 с.

50. Ріпенко А. І. Концептуально-правові засади використання земель для містобудівних потреб : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.06. Одеса, 2020. 36 с

51. Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації» : Указ Президента України №111/2021 від 23.03.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018525-21#Text>

52. Шеховцов В. В. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку

фауністичного законодавства : автореф. дис. ... докт. юр. наук : 12.00.06. Харків, 2021. 44 с.

53. Ващишин М. Я. Національна екомережа України як об'єкт правового регулювання : дис... докт. юрид. наук : 12.00.06 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів., 2021. 465с.

54. Ciechanowicz-McClean Janina. Globalne prawo srodoviska. Podstawowe zagadnienia. Gdansk : Wydawnictwo Uniwersytetu Gdanskiego, 2021. 166 s. 393.

55. Commitment and Compliance: The Role of Non-Binding Norms in International Legal System. Edited by Dinah Sheiton. Oxford University Press, 2000. P. 13–211. URL: <https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199270989.001.0001/acprof-9780199270989>

56. Olha Zyhrii, Tetiana Sukhorebra, Ihor Metelskyi, Yurii Piliukov, Iryna Yurkevych. Main principles of ecology politics and law of the EU. RIVISTA DI SCIENZE GIURIDICHE a cura della Facoltà di Giurisprudenza dell'Università Cattolica di Milano JUS- ONLINE, Vol. IX, N. 2. 3/2023. P. 243-258. URL: https://jus.vitaepensiero.it/download/dettaglio.php?id_download=501&ddoc=1

57. Zyhrii O., Zaitseva-Kalaur I. Features of the formation and implementation of environmental policy institutions of European cooperation: a challenge for the EU and Ukraine. *Polish Journal of Science*. Warszawa, №64 (2023). P.33-37. URL: <https://www.poljs.com/wp-content/uploads/2023/07/POLISH-JOURNAL-OF-SCIENCE-%E2%84%9664-2023.pdf>

58. Zyhrii Olha. Organizational and Legal Mechanism of Land Reform Completion in Ukraine (Mechanizm organizacyjno-prawny do zakończenia reformy gruntowej na Ukrainie). Uniwersytet Warmińsko. *Studia Prawnoustrojowe*. Olsztynie. №47. 2020. P. 239-246.

59. Brussels, 8.7.2020, COM(2020) 301 – Communication from the commission to the European parliament, the council, the European economic and social committee and the committee of the regions / A hydrogen strategy for a climate-neutral Europe. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0301>